

אילני הפרדם

ד"ר ע"י תלמודי ישיבה לצעירים תורה ויראה דרב"י מ'סאטמאר - וויליאמסבורג

בנשיאות כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א - בראשות הגה"צ אבד"ק ור"מ שליט"א

שנה ג' גליון ז' (צ"א) | פרישת ויצא | ט' כסלו תשע"ו

• זמנים לשב"ק •

לפי אופק ברוקלין
הדלה"נ..... 4:19
מוצש"ק..... 5:46
סוקש"ש..... 8:38
לפי אופק קרית יואל
הדלה"נ..... 4:19
מוצש"ק..... 5:45
סוקש"ש..... 8:40

שיעור השבוע (ובא) בהחברות שעי" קהלתנו הק"י עירובין טז: - י"ט. תענית יט - כד

באנו לעולם הזה לשם עשיית רווחים

אותו כסוחר המשקיע במקום שודאי הוא יצליח במסחרו וישא פירות רבים. מובטח לנו שככל שהשקעה תהיה גדולה יותר, כך יגדל הרווח לעתיד לבוא. השקעה במצוות שכר נאה מאד יש בצידה.

והנה, יש אנשים המגיעים לעולם הזה, לבית העסק שלהם, והם אינם מתעניינים כלל ברווחים. הם מתעניינים אך ורק בבית העסק עצמו. הם מייפים אותו, נהנים בו, מטפחים אותו, ואילו הרווחים הם מהם והלאה. עיסוקם הוא במסחר ולא ברווחים.

אותם אנשים נחשבים לאנשים העושים מעשים תמוהים. האם הנשמה באה לעולם ממרחקים כדי להקים כאן בית עסק שאינו נושא רווחים? האם המאמץ וההשקעה היו כדאיים? ודאי שלא! העיקר בחיים הוא צבירת רווחים ועשיית עסקים ששכרם האמיתי בצידם. העיסוק בעניני הגוף ובהנאותיו, בחיי העולם הזה ובמנעמיו, בלי לתת את הדעת על הרוחניות, הינו כעיסוק בבית מסחר גדול ללא כוונה כלשהי של עשיית רווחים.

ויהי רצון שנזכה להכיר המטרה למה שירדנו לעולם הזה והכל כדי לעשות רצון אבינו שבשמים, ועי"ז נזכה לביאת משיח צדקינו, ומלכינו מרן רבינו שליט"א בראשינו, בב"א.

אדם הקים בעמל רב בית מסחר גדול. הוא בנה בנין בנוי לתלפיות, קנה סחורה משובחת בכמויות ענק, וכן שכר פועלים רבים.

לאחר הכנות אלו שדרשו הוצאות כספיות גבוהות ועמל רב, הוא החל משווק את סחורתו. אך ראה זה פלא, הוא החל משווק את הסחורה במחירי הקרן, כלומר, באותו מחיר שבו הוא קנה את הסחורה מהספקים.

לאנשים שהתפלאו לנוכח מעשיו, הוא הסביר: המטרה שלי אינה עשיית רווחים, המטרה שלי היא עצם קיומו של העסק. הקמתי אותו כדי שהוא יהיה קיים ותו לא.

מובן מאליו שתשובה זו היתה תמוהה ביותר. כל אדם שמתאמץ ומשקיע כדי לפעול בתחום מסויים, מטרתו היא שיהיו לו רווחים העולים על ההשקעה, שאם לא כן כל מאמציו יהיו לשוא, ללא כל פירות וללא כל תמורה. הוא היה יכול להשאר במצבו הקודם, לפני הקמת העסק, ולא היה נגרע ממנו מאומה.

החפץ חיים מסביר שהאדם הגיע לעולם הזה כדי להפיק רווחים, דהיינו כדי ללמוד תורה ולקיים מצוות, שבזכותן הוא יזכה לשכר גדול ועצום בעולם שכולו טוב.

אדם שמשקיע בתחום המצוות ניתן לראות

אילן הפשט

פשטים מפנינים יקרים,
בטוב טעם מזוטבירים

ויקח מאבני המקום וישם מראשותיו.

פרש"י שהיה ירא מפני חיות רעות.

יש להבין למה היה ירא דוקא עכשיו מפני חיות רעות. ונראה כי הנה יעקב אמר לעשו בעת שקנה הבכורה ממנו, השבעה לי, וישבע לו עשו. ועתה הפר עשו את השבועה ורצה להרגו על שלקח ממנו את הבכורה. ואמרו חז"ל (בבבועות דף ל"ט) שבין הנשבע ובין המשביע את חבריו, לשניהם יש חלק באיסור אם עוברים על השבועה. והנה אמרו באבות (פרק ה') היה רעה באה לעולם על שבועת שוא. ולכן כיון שיעקב היה המשביע של עשו על הבכורה, ועתה עבר עשו על השבועה, היה ירא יעקב שחיות רעות הבאות לעולם בשביל שבועת שוא זיקוקה על שהשביע את עשו.

(כתב סופר)

וייקץ יעקב משנתו ויאמר אכן יש ה' במקום הזה ואנכי לא ידעתי.

יש לדקדק למה לו לסיים ואנכי לא ידעתי. ונראה דהנה איתא בגמרא דחלומות באים מהרהורי לבו של האדם ביום, דהרי מימיו לא חלם אדם שפיל נכנס בתוך מחט דק לפי שלא עלה על לבו הרהור כזה מעולם כיון שאי אפשר להיות. והנה הכא שאמר יעקב אכן יש ה' במקום הזה והוכחתו היתה מזה שחלם שדי' נצב עליו, לכאורה איכא לממר שבאמת זה אינו, אלא שביום הרהור כן שדי' נצב עליו ולכן חלם כך בלילה, על זה אמר יעקב אכן יש ה' במקום הזה, והראיה שהרי "ואנכי לא ידעתי", היינו שמעולם לא ידעתי ולא עלה על לבי שיש ה' במקום הזה, על כן אי אפשר להיות שהחלום בל אי מהרהורי היום שהרי לא ידעתי ולא הרהרתי מזה כלום ביום, אלא בודאי חלום אמת הוא שיש ה' במקום הזה.

(תוספת התורה)

וידר יעקב נדר לאמר אם יהיה אלקים עמדי וגו'.

לכאורה מלת "לאמר" מיותר לגמרי. ונראה בדרך הלצה, דאיתא במדרש שאדם אחד הלך לפרקמטיא ופגע בו אליהו הנביא, ואמר לו שיאמר שהולך לעסוק במסחר בעזרת השי"ת, ולא רצה האיש לומר כן, ואבד ממונו בעסק ההוא, וכן קרה פעם שני, עד שבפעם השלישי אמר בעזרת השי"ת, וחזר לו כל רכושו והצליח מאד. וזה שאמר הכתוב, וידר יעקב נדר, שעשה נדר, לאמר אם יהיה אלקים עמדי, שיאמר בתחלת כל עסקיו שהולך לעשות "אם ירצה השי"ת לעזרי".

(משכנות יעקב)

ושבתי בשלום אל בית אבי וגו' וכל אשר נתן לי עשר אעשרנו לך.

פרש"י בשלום, שלם מן החטא.

ולכאורה מנא לי לרש"י שאין הפירוש כפשוטו, בשלום ובשלחה. אלא הנה איתא בכתובות (ג.) דהמבזבז לצדקה אל יבזבז יותר מחומש מנכסיו דכתיב עשר אעשרנו לך, פי' שני עשרונים

דהוא חומש. אולם איתא באגרא דפרקא (אות קפ"ז) דהא דאל יבזבו יותר מחומש היינו אם לא חטא, אבל אם חטא אמר הכתוב וחסאך בצדקה פרוק, ויבזבו ככל יכלתו. ושפיר הוכיח רש"י דושבתי בשלום פירושו "שלם מן החטא", דמקאמר יעקב וכל אשר נתן לי עשר אעשרנו לך, דהיינו רק חומש, בע"כ היינו כשיהא שלם מן החטא, דא"כ חייב ליתן יותר מחומש.

(בנין דוד)

ויאמר הן עוד היום גדול לא עת האסף המקנה השקו הצאן ולכו רעו.

קשה מדוע הוצרך לומר להם שעוד היום גדול, וכי הם לא ידעו את זאת, והיה לו לומר רק לא עת האסף המקנה שעדיין צריכין לעבוד עם הבהמות.

ונראה דהנה ביום אתמול קודם ביאת יעקב קרה שבא השמש שלא בעונתה כדי שילין יעקב בהר המוריה כמו שהביא רש"י למעלה. והיות שלפי דרך הטבע עדיין היה עוד היום גדול, ע"כ לא ידעו הרועים לאסוף המקנה ביום ההוא במקום, אלא העדרים היו בשדה ופתאום שקעה חמה והוכרחו הרועים לאסוף המקנה באפילת הלילה. ולכן ביום שלאחריו רצו הרועים להודור ולאסוף את המקנה במקום פן ישקע החמה מהר כיום אתמול כי לא ידעו שסיבה היתה מאת הקב"ה על כך, ולזה אמר להם יעקב הן עוד היום גדול, "שהיום לא ישקע השמש שלא בעונתה", ולכן לא עת האסף המקנה.

(אבני שם)

ויקח לו יעקב.. השמר לך פן תדבר עם יעקב מטוב עד רע.

וקשה מדוע לא ידבר עמו טובות, ונראה דאיתא במדרש מפני מה היו אמותינו עקרות, כדי שלא יאמרו בני בתואל שברכתם עשתה פירות, כי לבן בירך את רבקה שתהי אלפי רבבה. ומובן מה שאמר הקב"ה עתה ללבן, השמר לך פן תדבר עם יעקב מטוב, כי מהטוב של לבן שיברך את יעקב יגיע ליעקב רק רע, דכדי שלא יתקיים טובתו יצטרך יעקב לסבול שנים רבות עד שיעורנו הקב"ה, ולכן צוה הקב"ה ללבן שלא ידבר עמו גם טובות כדי שלא יצטער אותו צדיק.

(טעם פן)

ויצא יעקב מבאר שבע וילך חרנה.

יש לרמז ב"ת של הפסוק מה שאמרו חז"ל שאיליפו רץ אחר יעקב ולקח את כל ממונו ולא השאיר בידו כי אם מקלו בלבד. וזה אמר הכתוב, בדשעה שיצא יעקב, מייד ב"א איליפו רישע שיהא ב"ן עישו ויתן יעקב לוי כ"ל חילו ר"ק נישאר ה'מקל.

(זכרון אפרים)

אילן הדרוש

דרושים נחמדים,
מדובבים אלו באלו משוקקים

למלפני ללומדים, כי בנשואין יוסיף לקח. ולמעבדי העובדים עבודת ה' ומקריבין קרבנות. אך דא עקא מאין יבא עזרי זו אשה, מלשון עשה לו עזר, כי עבד אבי אבא וכו'. חזר ואמר לית אנא מוביד סברי מן בריי עזר"י מעם ה' עושה שמים וארץ, ועתה הוא מזווג זיווגים כמו שאמר רבי יוסי למטרונא, ורמזו שמים וארץ רוצה לומר עשירים ועניים כמו שכתב בספר חרדים על פסוק האיניו השמים, כלומר שהוא יתברך מזווג זיווגים לעשירים ועניים. ואפשר כי על ידי הזיווג אוכה לעושר, כמו שאמר ז"ל.

(פני דוד)

אלקי אברהם אביך ואלקי יצחק.

תימה שקרא לוקנו אביו ולאביו לא קרא אב, נראה לי לפי שיעקב היה בחיי אברהם שהיה עוסק בתורה ובמצוות והיה מחבבו ביותר, ומרוב חיבה היה קורא אותו בני, ולכן הקב"ה קראו אביו. אבל יצחק שהיה אוהב עשו הרשע יותר ממנו לא קראו הקב"ה אביו. כ"כ רבינו אפרים בפירושו כתבתי יד.

וחוץ מן הפשוט, כמה מעמים יש בהן בנותן מעם לגודל אהבת אברהם אבינו ע"ה לכ"ר ב"ר חנ"ה וחסדא יעקב אבינו ע"ה, שבשבילו ניצול מאור כשדים, כמו שנאמר יעקב אשר פדה את אברהם. והיה גם הוא לגלגל אדם הראשון ויתקן גילוי עריות, ועל ידו ישלם התקון של עבודה זרה שפיתח דמים גלוי עריות שפגם אדם הראשון. ובעבור ט"ו שנה גימטריא י"ה שלמדנו יחד הוא אברהם אבינו ע"ה וב"ן מגדול" יצחק אבינו ע"ה וב"ן הים גדול יעקב אבינו ע"ה היה יסוד עולם הזה ועולם הבא שנברא ב"ה, כמו שכתבנו בנימוקי תלמידי רבינו יהודה הקסיד כתבתי יד. והכל ידע אברהם אבינו ע"ה ברוח הקודש, וידע יקר תפארת גדולתו בשמים, ואשר דיוקנו חקוקה בכסא כבוד, וכהנה וכהנה, לכן חיבה יתירה נודעת לו ליעקב אבינו ע"ה מוקנו אברהם אבינו ע"ה ית"ר חוב"ב אמר אליו בני אתה, ועל כן היה דבר ה' אליו אלקי אברהם אביך כאשר דיבר בקדשו רבינו אפרים.

ומן המאור יגדל נא כח לימוד רז"ל במדרש על פסוק ויזבח זבחים לאלקי אביו יצחק, מכאן שחייב אדם בכבוד אביו יותר מכבוד זקנו. דאם יעקב אבינו ע"ה אשר זקנו גדלה מאד חיבתו עמו וקוראו בנו, ואסכים מאריה על ידיה ואמר לו אלקי אברהם אביך ואלקי יצחק, עם כל זה כתיב ויזבח זבחים לאלקי אביו יצחק. על אחת כמה וכמה באדם דעלמא לגבי זקנו.

איברא דעל פי הדרש הנה נא לי ההדיוט מעם כעיקר דרך דרש לאשר זבח זבחים לאלקי אביו יצחק כמו שכתבתי בענותי במקומו, ולפי זה היה סלקא דעתא לומר דאין ללמוד כל כך שחייב אדם בכבוד אביו יותר מכבוד זקנו. אמנם דברי רז"ל דברים המצוקקים והם עיקר.

(פני דוד)

ויקה את האבן אשר שם מראשותיו וישם אותה מצבה ויצוק שמן על ראשה.

לכאורה למה הדגיש הכתוב שלקח את האבן אשר שם מראשותיו לעשותה מצבה, מה לנו נפק"מ איזה אבן לקח. ונראה דהנה הקשה הפנים יפות האין עשה האבן מצבה, והלא אמרו חז"ל (ב"ר סח, יא) שהיו האבנים מזה המורודה, ואיתא בעז"י (פסח) דאין לך דר בא"י שלא עבדו לו העמי"ם, וא"כ הנה האבן נעבד ואסור למזבח.

ונראה עפ"ד השואל ומשיב שתיריך קושיית התוס' בחנוכה, דלכאורה היה חשש גם על הפך שנמצא שנטמא בהיסט, ע"י שנשא או הזיוו נכרי. וי"ל דאין נס נעשה בדבר טמא, וכיון שנעשה נס בהשמן שבפך הרי זה ראוי שהשמן טהור. ולפי"ז גם בליהי הראשונה הוצרכו לנס כדי להוכיח מזה שהשמן שבפך טהור הוא, ולכן נעשה בו אחד הנסים המבוארים בפוסקים, עכ"ד.

והנה כתב רש"י למעלה על ויקח מאבני המקום שהאבנים היו מריכות זה עם זה עד שנעשה נס ונעשו לאבן אחת. וזה שאמר הכתוב ויקח את האבן, היינו "אבן אחת", אשר שם מראשותיו, ואף ששם אבנים הרבה, נעשה נס שנעשו אבן אחת, וכיון שראה יעקב שנעשה בזה נס ידע מזה שאין באבן הזאת חשש נעבד, ולכן שם אותה מצבה למזבח.

(תכלת מרדכי)

ויצא יעקב מבאר שבע.

מובא בבראשית רבה כאן בתחילת ראש הסדר, וזה לשונו, רבי שמואל בר נחמן פתח, שיר למעלות אשא עיני אל ההרים, אל ההורים, למלפני ולמעבדני. מאין יבא עזרי, אליעזר עבד אברהם אבי אבא מה כתיב ביה ויקח העבד עשרה גמלים, ואני לא נזם אחד ולא צמיד אחד וכו'. חזר ואמר מה אנא מוביד סברי מן בריי, ח"ו וכו' עזרי מעם ה'. ואפשר כי כלפי אשר ידע אשר עשו האלקים עשה שיהיה סמוי"י מן העין, ולא השגיח לדברי אביו לקחת מבנות לבן, ועל ידי זה לא הלך עשו וחרן ולא הרג, ושלא אליפו וכו', אמר שירח שיר למעלות אשא עיני, לא עעשו אשר הלך חשכים ועיניו בל חזו, אני אשא עיני. ובפרק שיריה בעצמו ציער דיליף ריקם, וחזר לומר שאל יעקב בעזרו שברו על ה' אלקיו.

אמנם אפשר לומר כי על ידי אשה יראת ה' בשתים יתהתן תורה ועבודה. ריש תור"ה כי אמרו רז"ל שריו בלא אשה שריו בלא תורה, כי לחמ"ו הוא לאכול לחם זו תורה כמו שאמרו ז"ל, ובעיותנו במקום אחר כתבנו מעם לדבר. ועל העבודה דמאן דאיהו אדם אשר לו נש"א יקריב, ואי לא לא יקריב, כמו שמובא בזה הקדוש ריש ויקרא דעל זה נענשו נדב ואביהוא. וזהו שאמר שיר בשביל מעלות, אשא לשון נשואין, שיש מעלות בנשואין, אשר עיני אל ההרים אל ההורים,

בסוד החסידות

המלאים זו וטנה מפיקים
באור התורה מבטיחים

ממון כגורם לעליה ולירידה

והנה שלם מצב ארצה וראשו מגיע השמימה, והנה מלאכי אלקים עולים ויורדים בו (כח, יג). שמעתי אומרים בשם הרב הקדוש הרב ישראל בעל שם ז"ל כי 'שלם' בגימטריא 'ממון', והוא אומר והנה שלם, שהוא ממון. מוצב ארצה, שהוא דבר גשמי וארצי. רק שראשו השני מגיע השמימה, שהוא שכר נצחי.

רק שמלאכי אלקים, הם הבני אדם. עולים ויורדים בו, ר"ל שיש מהם שעולים, שיש להם עליות גדולות על ידי הממון, ולהפך חס ושלום יש להם ירידה גדולה לעמקי שאול על ידי ממון, כעין עושר שמור לבעליו לרעתו, עד כאן שמעתי מפה קדוש זל"ה.

(בעל שם טוב)

התגלות הקדושה כגודל התשוקה

והנה ה' נצב עליו ויאמר אני ה' (גכ, יג). במדרש (בראשית רבה סט, א) איתא צמאה לך נפשי וכו', כן בקודש, על כן בקודש וכו'. לפי גודל הרצון והתשוקה שיש באדם לעבודת הבורא במקום ציה בלי מים, כן יוכל אחר כך להתדבק בקדושה, בשעה שמתגלה לו קצת האורה.

זה עצמו היה נחמה ליעקב אבינו עליו השלום היותו גולה לחוץ לארץ מקום ציה, ועם כל זאת כיון שזכה על ידי רוב התשוקה והצמאון, להתגלות מראה זו, ואמר כן בקודש חזיתך, כמו שהיה כל כך צמא, כן היה לו התדבקות במראה הזאת. לכן וישא יעקב רגליו. ודבר זה נוהג בכל פרט גם כן.

וכן בעולם הזה, כפי רוב התשוקה לה', יכול אחר כך להתדבק בו יתברך בעולם הבא. וכמו כן, כפי התשוקה בימות החול, שמוטרד במלאכות גשמיים, שהוא מקום ציה בלי מים. כן זוכה אחר כך בשבת קודש מעין עולם הבא, לחזות בנועם ה'.

(שפת אמת)

באור בקשת יעקב 'לחם לאכול ובגד ללבוש'

ונתן לחם לאכל ובגד ללבוש (כח, טו). וקשה דהא פשיטא דלחם הוא לאכול, ובגד הוא ללבוש. והיה להכתוב לאמר רק ונתן לי לחם ובגד. אכן הכוונה הוא, שיש אדם שיש לו הכל די צרכו, אבל מדת הדין מתוחה עליו רחמנא לצלן, והוא בהעדר הבריאות, שלא יוכל להנות מכל מה שיש לו, הן בענין המחיה והכלכלה, והן בענין ההלבשה. וכן יש אדם שהיה רגיל בתפנוקים ומלבושים נאים מתוקנים, וחס ושלוש נהפך עליו הגלגל וירד מנכסיו, ואי אפשר לו להשיג למודו, ואם יאכל מאכלים עבים יזיק לו לגופו ולמזגו ויחלה. וכן בענין המלבושים, הרגיל במלבושי כבוד, קשה לו לפי מזג גופו, להלבש מלבושים עבים. וגם כי יבוש ויכלם.

על כן בקש יעקב אבינו עליו השלום ונתן לי לחם לאכול, רצה לומר מאכלים כאלו המתאימים להרגלי, בכדי שאוכל לאכלם. ובגד ללבוש, רצה לומר מלבושים כאלו שהמה לפי הרגלי וכבודי, שאוכל ללבשם. שלא ישלטו עליו חס ושלום שום חולאת ושום דבר המזנע. וישפיעו על ה' יתברך הכל, לפי טבעו וכבודו.

(לקוטי הרמ"א)

הרגשת יעקב אבינו במאכל אם יש בו חשש איסור

ונתן לי לחם לאכול ובגד ללבוש (כח, טו). ולכאורה מיותר תיבת לאכול ללבוש. ונראה לי דיעקב אבינו היה במדרגה גדולה, שלא היה יכול לאכול שום נדנוד איסור, ומה בהמתן של צדיקים וכו'. ואפילו מה שהיה מותר מן הדין, הפריש את עצמו מן מ"ט שערי היתר שלא יבוא לידי איסור. וזה היה יודע מיד באותו מאכל שבא לפניו, שהוא אינו מאכל שלו לפי מנהגו. והיה חושש שזה המדרגה היא מחמת זכותא דארץ ישראל, או זכות יצחק ושם ועבר, אבל בחוץ לארץ ובפרט בהיותו בבית לבן הרשע, לא יזכה למדרגה זו. צא ולמד מאבינו אברהם שהיה הדבור עמו אחר הפרד לוט מעמו, אף שלא היה לוט רשע. ולכן בקש שלא יאבד מדרגה זו גם בהיותו בחוץ לארץ ובבית לבן. ובגד גם כן שלא יעלה עליו בגד שיהיה לו איזה חשש שעטנז וכיוצא בו.

(תורת שמואל)

אשרי אדם מפחד תמיד

והיה ה' לי לאלקים (כח, טז). רצה לומר בכל דרכך דעהו. הן טוב הן רע, כאשר יאירע לו חס ושלוש איזו רעה יחשוב כי בודאי הוא לכפר עונו. אך הצדיק אף על דרך הטוב, יש לו לדאוג כי אולי מנכין לו מזכותיו. וזהו והיה ה' לי לאלקים, שהוא הוי"ה מדת רחמים, אולי הוא מדת הדין שנקרא 'אלקים', וצריך אני להוסיף זכיות בתמידות. (תורת המגיד)

רוב הבנים אחרי אחי האם ורוב הבנות אחרי אחות האב

ויגד יעקב לרחל כי אחי אביה הוא (כט, יג). פירש רש"י אחיו אני ברמאות עיין שם. ולכן סיים בדבריו וכי בן ברקה הוא, רצה לומר רוב בנים הולכים אחר אחי אם, לכן הגם שאני איש תם, יש בקרבי חלק רמאות מאחי האם.

ואפשר שרמז לה, כמו שרוב בנים אחרי אחי אם, אם כן מהראוי בנות אחרי אחות אב, אם כן ראוי שתחזיק רחל בצדקתה להיות כמו ברקה.

(עבודת ישראל)

אילן התמרים

בתורת רבותינו הק' נאמרים,
מטני שלשלת עצי התמרים

ויקץ יעקב משנתו ויאמר אכן יש ה' במקום הזה וגו', אין זה כי אם בית אלקים וגו'. והדקדוק ידוע למה אמר בלשון שלילה אין זה כי אם בית אלקים, הוי ליה למימר זה בית אלקים.

לשם שמים בלתי לדי לבדו, עם כל זה דבר שאין בנקל לעשותו ולקיימו, כגון זה לכיון לשם ה' באמת בכל דבר שאין עושה להנאת עצמו, בודאי צריך יגיעה רבה לעבדה ולשמרה.

וזה שאמר הכתוב ויקץ יעקב משנתו ויאמר אכן יש ה' במקום הזה, פי' שהרגיש שאף בלי יגיעה היה בנקל לו לכיון לישן לשם ה', וכמו"ש בשולחן ערוך (א"ח סי' ר"א) דגם כשצריך לישן אם עשה להנאת גופו אינו משובח, אלא יתכוין לתת שינה לעיניו ולגופו מנוחה לצורך הבריאות, שלא תטרף דעתו בתורה מחמת מניעת השינה, עיי"ש. ועל כן אמר יעקב כשהקיץ משנתו, אכן יש ה', ר"ל על כוונתו הוכה שישן לשם ה', והבין כי זה גרמא לו יען שהיה במקום שעתיד להיות מקום המקדש, ומקומו זכה ליה כיון ששם בנקל על האדם לעשות הכל בקדושה לשם ה' ולא למלאות תאוותו, כמו שמצינו שעל זה היה נקרא לחם הפנים, כיון שנתקדש שם במקום הזה בקדושה של מעלה, ועל כרחק אין זה כי אם בית אלקים, ר"ל בית זה אינו כי אם בית אלקים, ואינו משתמש לחולין כלל, דגם כל עשיית גשמי נתקדש שם בכוונה לשם ה', ועל כן אינו רק בית אלקים ואין לאחרים חלק בו כלל, רק כולו לגבוה סלקא כיון שהכל הולך אחר הכוונה.

(עצי חיים)

עפימ"ש במד"ר מלמד שהראה הקב"ה ליעקב ביהמ"ק בנוי וחרב ובנוי וכו' מה נורא המקום הזה זה בנוי וכו' כי אם בית אלקים בנוי ומשוכלל לעתיד לבוא, והנה בנין העתיד לא יהי נבנה ע"י פעולה אנושית כלל, כ"א ירד השמים בנוי ומשוכלל, וכמו"כ כל ענין גאולה העתידה יהיו במעשי השי"ת, ואסור לנו לבקש פעולה טבעית ואנושית לזה, וז"ש בלי שלילה אין זה כי אם בית אלקים, דמאמר זה ירמוז על בנין המקו' כדרשת ז"ל, ובא הכתוב לשלול כל מיני השתדלות ופעולה טבעית, ואין זה כ"א בית אלקים מעשה ידי יוצר ית'.

(דברי יואל)

והנראה על פי מה שכתב בספר הישר לרבינו תם (שער השביעי) כי השי"ת ידוע ואינו ידוע, והאדם ידוע וידוע, והעולם ידוע ואינו ידוע. והוספתי נופך כי מצד שם הוי"ה ברוך הוא המורה על עצמותו יתעלה, השי"ת בלתי ידוע ומושג, אבל מצד שם אלקים המורה על היותו תקיף ובעל הכחות כלם (ש"ע א"ח סי' ...), זהו ידוע ונגלה לכל, כי השי"ת אל מסתתר מצד עצמו ונגלה מצד פעולותיו, עיי"ש באורך.

והנה כששכב יעקב במקום הזה וראה את המראה הגדול הזה, הבין כי יש שם השראת הקדושה, אך לא היה לו שום הרגשה בפועל בהקיץ מכח הקדושה שבאותו מקום לזה אמר אכן יש הוי"ה המורה על היותו ידוע ובלתי ידוע במקום הזה, כלומר שאותו מקום הוא בבחינת הוי"ה שהוא בלתי ידוע, כי הלא ואנכי לא ידעתי. אמנם כאשר ויירא השיג יראה ממקום הזה, הרי נתגלה לו קדושת המקום בפועל ממש, לזה אמר אין זה בבחינת הוי"ה שהוא בלתי ידוע, כי אם בית אלקים שקדושה שלו הוא נגלה כמו בחינת אלקים, והוא בית קיבול לקדושה המתגלית, לכן נקרא בית אלקים.

(ייטב לב)

והנראה על פי מה שכתב א"ז וצ"ל בייטב לב (פי' תרו) לפרש הפסוק ונתת על השלחן לחם פנים לפני תמיד (שמות כה ל), בהקדם לתת טעם לשבח על שנקרא לחם הפנים, כי גלוי וידוע שהאדם צריך לעבוד את בוראו בכל עת ובכל שעה, אפילו בעת אכילתו ושתייתו יהיה כוונתו לשמים ולבו יהיה דבוק בו ית', וזו אחת מעבודות הקשות ולא כל מוחא סביל דא. אמנם לחם הקדוש הנערך על השלחן הטהור בבית המקדש, נתקדש בקדושה של מעלה עד שהיה ניקל על האדם לאכלו בקדושה לשם ה' לא למלאות תאוותו ח"ו, נמצא בעת אכלו היה לו לאותו לחם ב' פנים גשמי ורוחני. וז"ש לחם פנים, שיהיה לו שני פנים, כי תהיה לפני' תמיד אפילו בעת אכילתך, על דרך שויתי ה' לנגדי תמיד (תהלים טו, ח), עכ"ד ז"ל עיי"ש.

והנה ביעקב אבינו ע"ה אף שבודאי היו כל מעשיו

עובדא דפרדיסא

מכיל עובדין טובין,
על הפרשה הם מוסבין

בער"ש רוכב בסוסו עד באמצע הלילה וביום השבת כבר מקדים לרכוב קודם הזמן, החליט פעם אישון לילה לברוח מאת חותנו שלא יראה כל האיסורים, והיה בבוקר והנה חותנו קם משנתו וראה שחתנו איננו ורצה ליקח סוסו כדי לילך על פסיעת חתנו ולתפסו וראה שגם סוסו איננו והבין שחתנו לקחו, הלך לשכור סוס אחר וירדוף אחריו וישיגהו, ואמר לו בטענה בשלמה שברחת משום שאתה רוצה ללמוד אלא אמאי לקחת הסוס הלא אינך יודע היכן לרכוב, השיב לו חתנו לו יצויר שאני לקח הסוס נמי אינו כל כך פליאה משום שלא רציתי שתוכל לרדוף אחריו אבל באמת לא אני לוקחו אלא אחר נגבו באותו לילה, וכן ה' אצל לבן שהקשה ליעקב זה שאתה ברכת ממנו נניח, שאתה רוצה לילך לבית אביך, אבל אמאי לקחת התרפים שלי הלא אינך רשאי להביאו אל בית אביך כדכתיב ולא תביא תועבה אל ביתך והשיבו יעקב שאפי' אם לקחתי אותו אין להפליא משום שלא הייתי רוצה שהתרפים יגידו לך (ע"י כישוף) איה מקומי אבל באמת לא לקחתי כלל, כי אשר תמצא וכו'.

(אברבנאל)

ונתן לי לחם לאכול ובגד ללבוש (כח, ו)

הרה"ק ר' דוד'ל לעלובער זצ"ל ה' עני ואביון מגודלו, וה' לפעמים ימים שלא ה' ממש לחם לאכול, והיה פעם אחד בימות החורף כשה' קור גדול בחוץ ולא ה' בביתו לאכול מאומה והצריך למשכן המלבוש עליון שלו כדי לקנות בממונו מעט לחם לפי הטף, ואמר אז שעכשיו מבין אמאי יעקב אמר בגד "ללבוש" שרוצה בגד ללבוש ולא למשכנו לקנותו בדמו לאכול, שזהו בגד "לאכול".

(אוצר פנינים)

ויזכר אלקים את רחל... ויפתח את רחמה (ל, כב)

חסיד אחד שהתמימות שלו ה' שם דבר, סיפר פעם אחד להמגיד מקאזניץ זצוק"ל בפשטות ששמע שבת זוג א' ה' להם בן זכר כמה שנים אחר החתונה בלי נסיעה לשום צדיק אמר לו הצדיק כשמראה שחוק על שפתיו, הרבש"ע עשה בזה טוב מאוד, שתמיד נוסעים או אלי או להחזרה ובכך נושעים ורצה הקב"ה להראות שאף הוא יכול להושיע בבן זכר

(שם)

ויקח מאבני המקום ושם מראשותיו (כח, יא)

וברש"י התחילו מריבות זו את זו וכו' מיד עשאן הקב"ה אבן אחת ע"כ.

שני סוחרים מעיר סלאנים ה' להם פע"א דין תורה אצל ר' אייזל חריף זצ"ל, והמשיך הדין תורה לימים ארוכות בלי שום תועלת, משום שהיו תקיפים ועקשנים, והיו ממאנים בכל פשרה שה' מציע לפניהם, כעס עליהם ר' אייזל ואמר, שרש"י אמר על ויקח אבני המקום שהאבנים היו מריבות זו את זו וכל אחד רצה שעלי יניח צדיק את ראשי עד שהקב"ה עשאן לאבן אחד וה' שלום על האבנים, ולכאורה קשה שיכולים לעשות פשרה שכל שעה יניח יעקב ראשו על אבן אחרת אלא חזינון מכאן שבין אבנים אי אפשר לעשות פשרה.

(אוצר פנינים)

מה נורא המקום הזה אין זה

כי אם בית אלקים (כח, יז)

הגאון הידוע הבעל הפרדס זצ"ל איקלע פעם לאיזה עיר וראה איך שהביהמ"ד היא במצב גרוע עד למאוד, נקבים גדולים מצאו מקומם על הגג, וכתוצאה מזו מרגישים בכל פעם כשירוד גשם, וה' ממש כחורבה, וחשב הגאון שמן הסתם תושבי העיר הזאת הם עניים ואביונים ואין בידם לפרטה לפאר ולרומם בית אלוקינו, אבל לאחר כך כשה' מטייל בתוך העיר וראה איך שכל א' מדיירי העיר בנה לעצמו ארמונים מפוארים כדרך הנגידים הבין מצבם, ועמד במקלות עם ודרש, מה נורא המקום הזה, אם אחד בא לעיר יהודי, וראה שבנין א' בתוך העיר היא במצב של נפילה אזי ידע בבירור שאין זה כי אם בית אלקים, שאם ה' דירה של אחד מהבעלי בתים לא ה' מצבה כה שפלה.

(שער בת רבים)

ועתה הלוך הלכת כי נכסף נכספת

לבית אביך למה גגבת את אלהי (לא, ז)

יש להקשות אם עיקר טענותיו ה' על גניבת אלהיו אם כן למה אמר הלך הלכת מה ענין זה אצל זה, יכולין לתרצו במשל לבעל עגלה מגושם שלקח חתן לבתו עילוי ותלמיד חכם שיושב בביהמ"ד, ואחר הנישואין ראה החתן כי אינו יכול לישב בבית חותנו שראה כי

פירות האילן

ליקוט ענינים מפורסם,
מן האילן פירות נשירים

מערכה: העיר לוז

בתוך המערכה: למה נקרא שמה "לוז" - עיר שאין מלאך המות שולט בה - האבר לוז שממנו יחיו המתים - לוז היתה ראשית הבריאה - העיר שנבדל משאר מקומות - כותל המערבי בבחינת לוז - העיר לוזיא.

ודבר נחמד מצינו בש"ך (ערה"ת, פרשת האיות) שאותיות לוז" המה ראשי תיבות זקניו ויאמרו לו, משום שבאותו עיר ששמה לוז אין מלאך המות שולט בה, ובאין כולם לכלל זקנה.

האבר "לוז" שממנו יחיו המתים

ובספר השם להרוקח (עמי קפ"ט) מביא עוד טעם דומה, שלכן נקרא שם העיר לוז, משום שהרי אמרו חז"ל (סוכה נג, א) שלוז של שדרה ממנו יחיו המתים, ולכן נקרא העיר שחיים בו לעולם בשם לוז.

ובעמק המלך (שער ה פרק נא) מוסיף לילך ונביא להכא את דבריו: "לוז הוא חצי מספר אלוקים, לומר לך שהלוז (האבר בשם לוז) עומד בקבר על שברי כליהם, ואינו אלא חצי אור אלוקים, לכן הוא חצי מספרו, שאם היה אורו שלם היו אלוקים חיים בסוד 'בראשית ברא אלוקים', כי באמת עולם התורה נברא משם 'אלוים' שנאמר בראשית ברא אלוקים, וכו' וממנו יברא הקב"ה הגוף של אור לתנודת לבוא, וכו' פעמים לוז עולה אלוקים חיים, ולכן לעיר לוז אין רשות למלאך המות לילך שם" ע"כ.

וכן בליקוטי הש"ס להאריז"ל (מס' ר"ה) כתב שבחינת עצם הלוז שהיא גיד שבעורף נגד הלוז, שאינה נהנה מאכילה ושתייה כלל, סוד יום הכיפורים, לכן אין שולט שם המות בלוז, ולכן אין השטן ביום הכיפורים, כעדה"ק.

לוז היתה ראשית הבריאה

ודבר נפלא מביא הרבינו בחיי (בפרשתן) וכה אמר: "ואולם לוז שם העיר לראשונה, יתכן לומר כי בא הכתוב לרמזו לוז בשם הזה, כי מזה התחיל העולם להשתכלל ולהתחדש, והנה היא ראשית הבריאה והחיידוש, ועל כן גילה לנו כי שם העיר לראשונה לוז, מלשון לוז השדרה שבאדם, שממנו עתיד להתעורר ולהתחדש ולהברא לתחיית המתים, כי כשם שפלא החידוש היה משם, כך פלא של תחיית המתים יתחיל משם.

העיר שנבדל משאר מקומות

והנה העיר הזה שאין לאך המות שולט שם נבדל משאר העיירות,

למה נקרא שמה "לוז"

תחלה וראש יש להקדים, שיעקב אבינו קרא לה שם "בית ק-ל", הרי זה מובן משום ששם ה" בית אלוקים ושער השמים, אך מדוע לפני כן היתה נקובה בשם של זה לוז.

במדדש (בר"ט ט) כתוב ונעתיק כאן הלשון: "אמור ר' אבא בר כהנא, למה נקרא שמה לוז, כל מי שנכנס בה הטרירי מצות ומעש"ט כלוז (אמא), ורבנן אמרי מה לוז אין לך פה, כך לא היה אדם יכול לעמוד על פתחה של עיר... וכו' סימון (אילן)

ש) לוז היה עומד על פתחה של עיר, ר' אליעזר בשם ר' פנחס בר חמא אמר, לוז היה עומד על פתחו של מערה והיה לוז חלול, והיו נכנסים דרך הלוז למערה, ודרך המערה לעיר, ע"כ.

אודות הטעם השני שמצינו, שלא היה אדם יכול לעמוד על פתחה של עיר, כלומר שהפתח היה נסתר, יש לציין מש"כ החזקוני (בפרשתן) שגם יעקב אבינו חיפש את מקום העיר, והרי לפנינו לשון: "וישכב במקום ההוא, ולא על כרם וכסות, א"פ שהיה קרוב לעיר כדכתיב ואלם לו שם העיר לראשונה, אלא שהיה רוצה להשיכם בבוקר כדכתיב וישכם אברהם בבוקר, ואם היה מתאכסן בתוך העיר לא היה יכול לצאת בהשכמה, שהשערים סגורים, דבר אחר, לכן שכב חוץ לעיר, "לפי שמקום מנבוא העיר היה נעלם", עכ"ל.

עיר שאין מלאך המות שולט בה

ובגמ' מס' סוטה (מ"ג) תניא, היא לוז שצובעין בה תכלת, היא לוז שבא סנחריב ולא בבלבה אלא נבוכדנצר ולא הורביה, ואף מלאך המות אין לו רשות לעבור בה, אלא זקנים שבה בזמן שדעתם קצה עליהן, ויצאין חוץ לחומה וזן מתים.

והמהרש"א (שם) דורש שם שלכן נקרא ארץ החתים, על שם ארץ החיים, וחתים כמו חיתם, ואותיותיו המ"ת, י, פירוש הראוי למות לפי שנותיו, חי עדיין, והיינו שבאותה ארץ חיים לעולם ואין מלאך המות שולט בה, ואדם אחר לא יוכל להציל בהם לילך ל שם כדאמרין בפרק החליל בהנך עבדי שלמה דרגליהו דבר אינש איהו ערבין ליה, עת"ד.

שממנה יחיו המתים, כן נשאר ג"כ להבדיל כותל המערבי אצל בית המקדש, שממנו יבנה הבית השלישי במהרה בימינו.

ושני נביאים כסגנון אחד נתבוא, אחד המרבה ואחד המקצר הראשון הוא הרמח"ל ז"ל (הוא בליקוטי מכתבי מהר"ל) שזה דבריו: "באדם נשאר עצם אחד בקבר הנקרא לוח ועליו יבנה הגוף לתחיית המתים, ויש גם חלק מן הנפש והיא נקראת 'הבלא דגרמי', כן הוא בביהמ"ק נשאר הכותל המערבי, וה'ס זה לוח שעליו יבנה הבנין לעתיד לבוא, ואותה הקדושה השורה עליו נקרא הבלא דגרמי", ע"כ.

והשני בדומה לו מובא בס' אמרי פנחס (פרשת פנחס) שמאריך שם אודות פנחס הוא אליהו וכו' ובמצע דבריו מצינו את אלו הדברים אשר דבר: "אליהו הוא בחינה שאין בו שבירה, לכן לא מת, כי המיתה בא מהשבירה של כלים וכו', ובחינה זו בכל דבר שבעולם, יש כותל מערבי מבנין שלמה שעומד לעולם, וכן יש עיר לוח דאיתא בזהר ששם אין מיתה, ובאדם יש עצם נסכוי הנקרא לוח שאין שולט בו הפסד וממנו יהיה תחיית המתים, ובעופות יש מין ששמו חול שאינו מת לעולם, ואמר הוא ז"ל כמדומה לי שאינו אוכל אותו העוף כי אם במוצאי שבת, לכן אינו מת שלא נהנה מעוף הדעת טוב ורע שנאכל בערב שבת, כמו העצם (לוח) שיש לו קיום מטעם הנ"ל שאינו נהנה רק מאכילת מוצאי שבת קודש, עכ"ד."

העיר לוזינא

ולסימא דמילתא נציין מש"כ בספר משמויע ישועה (לבי זון יצחק אברבנאל) ז"ל: "ידוע שהיהודים אשר בספרד היו בחורבן בית ראשו, שהולכים שם מלך ספרד וכו', והושבים בב' מחוזות המארץ ההיא, הא' בלוזינא ששם נתרבה החכמה בישראל, והם קראום לוזינא מלשון לוח שם העיר, ושם היה מושב האלפסי, ושם עוד היום נכרה קבורתו" ע"כ המשמויע ישועה.

וכמ"ש לעיל שיש מערה להכנס ללוח, וכן יעקב אבינו לא מצא את פתח העיר.

ולכן נקרא שם העיר לוח, וכמ"ש בעירות דבש (ח"ב דרוש ד) והא לשונו: "לוח שרשו נבדל, מנזירת אל ילוח מ נגד עיזין.. ונלוזים וכו' זהו פירוש הפסוק ויקרא שמו בית קל-ל, היינו יעקב שהוא הרגיש בנבואה שיהיה (ביהמ"ק) מקום לבני אדם שמה יבואו, ולכן קראו בית קל-ל, ואולם בראשונה חשבו שהוא מקום לרב קדושתו נבדל מבני אדם, ולכן קראוהו לוח לראשונה כי לוח פירושו נבדל. ולכן מקום שאין מלאך המות שולט בו קרוי לוח, להיות נבדל משאר ערי הישוב ונבדל מסטרא דמסבא.

כותל המערבי בבחינת לוח

וכן מצינו שכמו שהארב לוח - שעל שמה נקראה העיר לוח - משום

בְּנֵי עֲשׂוֹר

שנת העשור
לתחדשות המוסדות
תשע"ו • תשע"ו

עם יריבו עצום
סיל הרבנת תורה
והתקין

בני בית חול - פלסינג טון

סיבה קנהה חילי תורה לימאסטר

בני התלמוד תורה - בנימין קיפ

בני בית חול - קיטורמאסטר

בני בית חול - אראסאק סט

סיבה קנהה חילי תורה לימאסטר

סיבה קנהה חילי תורה לימאסטר

בני תורה - תוריקא טון

סיבה קנהה חילי תורה לימאסטר

סיבה קנהה חילי תורה לימאסטר

בני בית חול - אראסאק טון

בני התלמוד תורה בנין ישיעא יאב - חייט טון

סיבה קנהה חילי תורה לימאסטר

בני בית חול - ספאראד סט

קייט פון פערצן בנינים מפוארים

איבער די שטאט וויליאמסבורג יצ"ו
וואו די אלפי תלמידים ותלמידות
כן ירבו וישנין נתתן לתורה ויראת
שמים מודות טובות

אַרְבַּעָה עָשָׂר תַּיִמִים יוֹתוּ

במקלות רבבות אלפי ישראל בראשות גדולי תורה ויראה

ד' וישב • כ"א כסלו

באולם הענקי ניו ארק סטעיט ארמארי קראונהייט

בפרדס הצדיקים

תולדות מרן ורובן,
עליהם בית ישראל נשענן

ביום ג' - י"ב כסלו חל היומדה"ק של הרה"ק רבי אברהם דוב אויערבאך זצוקללה"ה מאוריטש - הבת עין

ואלה תולדות

רבינו נולד בערך בשנת תק"כ (וי"א שנת תקל"ה) לאביו הרה"ק ר' דוד אויערבאך זצ"ל מגיד משרים בעיר רומעלניק, משחר ילדותו התעלה רבינו במעלות רמות ונשגבות, כשהגיע לפרקו נשא את בת הרה"ק ר' נתן נטע אב"ד אורזיטש זצ"ל מתלמידי המגיד הגדול ממעזריטש ז"ע, אחר פטירת אביו כיהן רבינו לזמן קצר כאב"ד.. חמעלניק, ובר"ח אב שנת תקמ"ד הסתלק חותנו, ואז נשא רבינו לאוריטש למלאות את כסא חותנו, רבינו היה אז צעיר לימים אבל שמו היה מפורסם לאגון וקדוש, איש חי ורב פעלים גודר גדר ועומד בפרץ ועינו היתה פקוחה על דרכי העיר, ובנוסף על עיר אוריטש היתה מצודתו פרוסה גם בקהלות נארינסק, נארוזיטץ, וסלאוויזשענע, שמו הלך לפניו על היותו איש קדוש מורם מעם, ורבים וכן שלמים נהנו ממנו עצה ותושיה, וכבר אז היה נמנה בין גדולי התורה וחסידות, ובפרט היה מפורסם באהבתו לכל איש ישראל אהבת נפש ממש.

בשנת תקפ"ה לאחר שכהן מ' שנים לאב"ד אוריטש נתמנה רבינו להיות כאב"ד זיטאמר אבל לא ארוכ לו שם הימים, והחליט רבינו לעלות לארץ-ישראל, ובחודש אלול שנת תקצ"ג הגיעו רבינו לארץ ישראל, וקבע מקום ישיבתו בעיר צפת, ושם עבד את בוראו בכל לבו, רבינו לא השאיר אחריו זש"ק אבל השאיר לנו ירושה גדולה ספה"ק בת עין, רבינו נסתלק ביום י"ב כסלו שנת תר"א, ומנו"כ בביה"ח הישן בעיר צפת, ז"ע ועכ"פ"א.

לראש השלחן כדי לשמוע דבריו, והיה שם תלמיד אחד שלא ראה את זאת בעין יפה ושאל את רבינו 'הלא כשהרבי אמר ד"ת ישבת בסוף השלחן, ולמד כשמדברים שיחת חולין הנך דוחף את עצמך לראש השלחן, כשמע המאור עינים את דבריו נענה ואמר כי כשמדברים ד"ת ישב רבינו בסוף השלחן מכיון שהאזנים שלו מתוקנים כ"כ שמה שנתחן לו שומע אפילו מרחוק, אבל מה שלא נתחן לו אינו שומע כי אם מקרוב, ובשביל זה כשמדברים דיבורי חול הוא צריך לדחוף לשמוע שאינו שומע כי אם מקרוב.

התקשרותו של רבינו אל הרה"ק המאור עינים, נמשכה גם עם בני הרה"ק ר' מרדכי המגיד מטשערנאביל זצ"ל וגם המגיד הראה לו חיבה יתירה והתוודע אתו כביתו, ונהיו כתר ריעון דלא פרשי מהדד.

וחיבה יתירה נודעת רבינו להרה"ק ר' אהרן מטשערנאביל זצ"ל וגם הוא כיבד מאוד את רבינו וספה"ק בת עין לא ירד מעל שלחנו, ומסופר שפעם בא שוטר לבית הרה"ק מטשערנאביל וראה על השלחן ספה"ק בת עין, והיות שהיה מודפס בלי רשיון הצענוור חטף את הספר מעל שלחנו, והרה"ק ברח אחריו וחטף הספר מידו ונתן שוחד להשוטר.

ופעם הביאו לפני הרה"ק ר' אהרן מטשערנאביל מלבוש של רבינו והיו צריכים לתקנו ולהתאימו למדתו, ולא רצה ליתנה להחייט להוליכו לביתו מחמת יוקרתו בעיניו, ושלא אחר החייט שיבוא לביתו לתקנו, והזהירו כי חלילה לו שיחתוך סביב הקריעה כנהוג ולתקנו, רק ניח המטלית עליה כדי שלא ילך לאיבוד אפילו חלק קטן ממנו והשירים יגזו ולא יזרקו.

רבינו היה גם מתלמידי של הרה"ק מבראדיטשוב זצ"ל, ועבודתו של רבינו

בשחר טל ילדותו

עוד משחר ילדותו הכירו על רבינו כי לגדולות נוצר, והיה מתנהג בפרישות יתירה, ופעם סיפר רבינו לתלמידיו שבהיותו נער בן תשע שנים נתייתם מאמו, ומאז נתגדל בבית זקנתו, פעם אחת ישב ולמד בליל שיש כל הילה ולמחרת בצהריים הגישה לו זקנתו סעודה טובה יותר מהרגיל, והבין שזה הוא מפני שלמד בלילה, והצטרע מאוד ומרוב צער נשך חתיכת בשר מידו, וסיים רבינו את סיפורו 'פארוואס דערצייל איך דאס אלעס, כדי איהר זאלט נישט מיינען אז פון א הינדל.. מיט לאקשן ווערט מען א גוטער איד'.

לפי גירסא אחרת היה זה כאשר רבינו התמרמר שלא עלתה בידו התפילה כפי רגילותו ונשך בשיניו מבשר רגלו.

האיש מקדש

כשהגיע לפרקו נשא רבינו את בת הרה"ק ר' נתן נטע אב"ד אוריטש זצ"ל מהמובחרים מתלמידי הרב המגיד הגדול ממעזריטש ז"ע, רבינו דר אצל חותנו זמן מה עד שנסתלק אביו הרה"ק ר' דוד, ואז הלך רבינו לעיר חמעלניק למלא מקום אביו, אבל אחר זמן קצר, ר"ח אב שנת תקמ"ה נסתלק חותנו ואז שב בחזרה לאוריטש למלאות את כסא חותנו לאב"ד אוריטש.

באהלי צדיקים

רבינו היה נמנע בין גדולי תלמידי הרה"ק המאור עינים זצ"ל, והחשיב אותו כרבי מובהק, וגם המאור עינים היה מחשיבו, ומסופר שפע"א כשאמר הרה"ק המאור עינים דברי תורה ישב רבינו בסוף השלחן, ואח"כ כשהמאור עינים התחיל לדבר שיחת חולין של תלמידי חכמים, דחה רבינו א"ע

עליה לארץ ישראל

בשנת תקפ"ה נתמנה רבינו לראב"ד בעיר זיטאמיר, ובערך בשנת תק"ץ החליט רבינו להוציא מחשבתו ותאווה מנח אל הפועל דהיינו לעלות לארץ הקודש, ואז התחיל לנסוע לצדיקי דורו לקבל מהם ברכתם והסכמתם וליפרד מהם, כשאל להרה"ק ר' אהרן מזיטאמיר זצ"ל, לא היה הרה"ק בקו הבריאות ואמר לרבינו שהרופאים אומרים לו שרפואתו יהיה אם ישתה ממים שבאים מארץ ישראל וכיון שרבינו היה בדעתו לנסוע לא"י ביקש ממנו שיקח מים ויכניס לפיו ואח"כ ישפך בחזרה

וזאל מאניפאלי זצ"ל, ופעם סיפר רבינו למקורביו שפעם היה אצל הרבי ר' זושא והרבי ר' זושא אמר לו שאם ישנה דרכו ויפסיק לעשות בתעניתים ובסיגופים ירימו למעלה מכל צדיקי דורו, אבל בכל זאת נשאר בשלום, וסיפר רבינו כי באמר הרבי ר' זושא את זאת היה חצי גופו העליון בוער כאש ממש עד שלא ראה כצורת אדם כלל.

וגם הסתופף אצל שאר צדיקי דורו ובתוכם הרה"ק מאפטא זצ"ל, הרה"ק הדגל מחנה אפרים מסאדילקאב זצ"ל, ואצל הרה"ק מרוזין זצ"ל.

בתפילה היתה מעין תפילת רבו הרה"ק ממאדיטשוב, וכשהתפלל ועד המקום סביבו.

יש מספרים שמפני זה לא היה לרבינו זש"ק, שפעם שמע רבינו איך אחד מגדולי בארדיטשוב דיבר על הרה"ק מבארדיטשוב, וצעק רבינו עליו, ואמר לו הגדול הוא שאם לא פייסו לא יהיו לו בנים, ואעפ"כ לא פייסו רבינו ואמר שהרגיש שעשה דבר נכון ולא יכול ללכת לפייסו.

רבינו הסתופף גם בצל הרה"ק הרבי ר'

עלי עשו"ר ועלי נבל
עלי הגיון
בכינור

כי שמחתך
ה בפעלך

מיט מוזיקאלישע מאמענטן פון א פארמערטע מלכות'דיגע אריקסטורע, אין א דביקות'דיגע אטמאספערע מיט וועלט-בארימטע חנים און בעלי מנגינם בקול גילת ורנן, בשירות ותשבחות להודות ולהלל על הניסים ועל הנפלאות בהצלת רבינו הקדוש והטהור ז"ע

במעשי ידך ארנן

ובינן הוה צו קענען מתוך יין אלפי אלפים ורבי רבבות צאן קדשים ובנות ישראל הכשריות על ברי' 'תורה וידאה' הסלולה לנו פונעם הייליגן מייסד רבינו הקדוש ז"ע

אהודנו בסוד עם קרובו

במקהלות רבבות אלפי ישראל בראשות גדולי תורה וידאה

ד' וישב • כ"א כסלו

באולם הענקי ניו יארק סטעיט ארמארי קראונהייטס

בית כסלו

71

כשנסע רבינו להרה"ק מרוזין זצ"ל להיפרד ולקבל ברכתו הפציר בו הרה"ק מרוזין והתחיל לשכנעו שלא לעלות לא"י שהיה אז ירידה גדולה בחוץ לארץ, אבל רבינו עמד נגדו בתחילה ואמר לו שרוצה לדבר עמו ביחידות, אמר לו הרה"ק מרוזין שביחידות מדברים חוץ לעיר ועלו שניהם יחד על עגלה ונסעו חוץ לעיר, אמר לו רבינו כי כמו שמדברים ביחידות חוץ לעיר כך יותר טוב לעבוד השי"ת חוץ לעיר והיינו בארץ ישראל.

גם נסע רבינו לטשערנאביל להיפרד מאהבו וריעו הרה"ק המגיד מטשערנאביל,

ומספר שכשברבינו לטשערנאביל מצא שם כל בניו של הרה"ק המגיד רק בנו הרה"ק ר' אהרן לא היה שם בעת ההוא וכשרצה רבינו לנסוע מטשערנאביל נשבר פתאום אחד מאופני העגלה, והבעל עגלה התחיל לתקנו וביתנים העריב היום, והלכו בחזרה לבית הרה"ק המגיד מטשערנאביל ועמדו להתפלל מנחה, ואז הגיע הרה"ק ר' אהרן והתפללו מנחה ביחד, ואמר רבינו שהיה סייעתא דשמיא שנתקלקל העגלה שעי"ז גשג עם הרה"ק ר' אהרן לפני עלייתו לארה"ק.

כשגמדו להתפלל מנחה ניגש הרה"ק ר' אהרן לרבינו ונתן לו שלום, ושאל הרה"ק את רבינו 'איך בעט איך אוריטשער רב זאגט מיר, וואס רעש'ט זיך די וועלט מיט אייך' השיבו רבינו 'זויל איך האב ליב אידן, שאל לו הרה"ק 'איך האב אויך ליב אידן, אבער ווי נעמט מען דעם אידן השיבו לו רבינו 'דער חילוק פון אונז צו איך איז וואס איך האב דעם אידן און איהר האט נישט דעם אידן, ומי יבוא בסוד שיח שרפי קודש.

בפני נסע רבינו מטשערנאביל ביקש מהרה"ק המגיד שיתנו לו מטבע לשמירה על הדרך, ענה לו הרה"ק המגיד שהשמירה שלו הוא בעיר אדעס, והביז רבינו שהוא צריך לנסוע להרה"ק ר' יעקב האלפערין וצ"ל שהיה דר באדעס והיה תלמיד מובהק מהרה"ק המגיד, כשהגיע רבינו לאדעס פנה מיד להרה"ק ר' יעקב ושאל אם קבל איזה שמירה מרוב הרה"ק המגיד, והשיב ר' יעקב שלא קבל שום דבר, והמתין שם רבינו ב' שבועות על השמירה, ואחר ב' שבועות כשראה שלא הגיע שום שמירה הוכרח לנסוע בלי השמירה, כשעלה על הספינה בא אליו עני אחד וביקש מרבינו נדבה וראה רבינו שהוא עני הגון ונתן לו נדבה ב' זהובים, אבל העני לא רצה לקבלו וביקש שרבינו יתן לו יותר ורבינו התחיל להתצלל לפניו שהוא נוסע לארץ ישראל ואין לו רק מעט מעות ואין יכול ליתן יותר ופתאום נעלם העני, למחרת בא העני בחזרה לרבינו וביקש נדבה וכן היה בכל יום וכמה שרבינו רצה ליתנו לא רצה לקבל וטען שרבינו צריך ליתנו יותר, ופתאום נעלם מעיניו, כשירד רבינו מהספינה ירד העני גם כן ואמר לרבינו שאינו רוצה מעות, שהרה"ק המגיד מטשערנאביל שלחו לשמור רבינו על הדרך.

זקני צפת היו מספרים ששמעו מאנשים

שלו את רבינו על הדרך שכשהגיע הספינה לארץ ישראל קפץ הרב החובל בהתרגשות ואמר שמימי לא קרה לו נסיעה קצרה כזו, שבדרך כלל צריך לנסוע כמה חדשים ועכשיו לא נסע רק ט"ז ימים, ובואי הוא רק בזכות הצדיק הזה.

בחודש אלול שנת תקצ"ג, דרך גלי רבינו על אדמת ארץ הקודש ומיד התחיל הדיון באיזה עיר להתיישב ורבינו החליט לעלות לעי"ה ק' ירושלים תובכ"א אבל היות שהיה דרך ארוכה החליט לתקוע אהליו בעיר צפת עד אחר הימים נוראים ואח"כ ימשיך דרכו לירושלים אבל כשראה את הפרישות והתמיימות והאמונה פשוטה של אנשי צפת שינה את דעתו והסכים לקבוע מקום מגוריו בצפת.

אבל המצב הגשמי של אנשי צפת לא היה טוב בימים ההם, העניות היה שם קשה מאוד וכל קיומם היה תלוי בכסף החלוקה שנתקבלו מחוץ לארץ, והרבה פעמים לא הגיעו המשלחים עם הכסף בעתם, וכל העיר סבלו מחרפת רעב, וגם סבלו הרבה צרות מהשכנים הרוצחים הערביים, ולא עבר שנה שלימה מעת בוא רבינו לארה"ק ומיד ראו עיניו הצרות והתלאות של היחידים צפת, בחודש סיון שנת תקצ"ד באו הערביים וביזה את כל בתי היהודים ושברו כל כלי הבית והחלונות, וגם הלכו לבתי מדרשים וקריעו כל הספרים שאף ספר אחד לא נשאר שלם, וגם הספרי תורות קרעו ושפרו רח"ל עד שכמעט החריבו את הישוב בצפת.

לא עברו ג' שנים מהביזה הנורא, בא צרה נוספת לאנשי צפת, בעת שעדיין אינם נרגע מהביזה והסימנים עוד ניכרים בעיר, זה היה ביום כ"ד טבת שנת תקצ"ז בשעת תפילת מנחה אירע רעש גדול ונורא ועיר צפת נהפכה כמהפכת, כל הבתים נפלו ויותר מארבעה עשר בתי כנסיות שבעיר נהרסו ונפלו והושלך לארץ גזרם ונזרי ספרי התורה הקדושה, ועממם פני העיר מבוחרים שבעם קדוש אשר היו בתיהם קברם רח"ל, ולא היה ניכר עוד שום בית ורוחבו או שוק בעיר צפת.

רבינו היה אז באמצע תפילת מנחה, ומיד כשראה מה שאירע הזהיר לכל המתפללים שלא ינסו מבית הכנסת חוצה, אלא כולם יבואו לעמוד קרוב אליו, ורבינו הפיל את עצמו בפישוט ידים ורגלים, ובאותה זמן נפל

חלק מבית הכנסת ורק אותו שטח מצומצם שרבינו והמתפללים היו שם לא פגע בדרך נס, ונשאר רק ב' עמודים, והכיפה שעל הגג נשארה תלויה כמעט באויר.

רבינו עאשה אז פעולות נגשבות והשתדלות הרבה לעמוד בחזרה הישוב על תילה.

עד שלא נחו ושקטו היהודים מהצרות והתלאות הראשונות לא איחר לבוא צרה אחרת, וביום י"ב תמוז שנת תקצ"ח באו לעיר צפת רוצחים אכזריים ממצרים וסוריא והתחיל להרג ולאבד כל מי שמצאו תחת ידיהם האכזריים, והשלטון הבטיח לתת מחסה לכמה מנכבדי היהודים בעיר וביניהם רבינו, אבל רבינו סירב ואמר שרוצה להיות בין כל היהודים, ופעם אחת היה רבינו בעצמו בסכנת מות ממש, וביקש אז שיתנו לו מעט מים לשתות באמרו שיש לו בקבלה ממוך האור שבעת הימים הבעש"ט הק' ז"ע שמי שהוא בעת צרה יברך ברכת שהל' וינצל, ותיכף כשברך ברכת שהכל ניצל בדרך נס מיד הרוצחים.

קטריא איתקטר ביה

בשנת תר"א בראשית השנה פרצה בצפת מגיפה נוראה ורבים חללים הפילו רח"ל, ורבינו מרוב אהבת ישראל קיבל על עצמו מיתה של הצדיק המכפר, ונחלה והבטיח לבני העיר שהוא יהיה קרבן האחרון מהמגיפה ואחריו לא יהא עוד בעיר צפת מגיפה כלל, וביום י"ב כסלו שנת תר"א החזיר רבינו את נשמתו בקדושה ובטהרה ועלה בסערה השמימה להתענג בנועם אור עליון באור החיים, ובאותו זמן ממש פסק סוכסלתק רבינו הבריאו החולים והמגפה פסק לגמרי בעיר, ובא במנוחה בבית ה' הישן בעיר צפת במערה שנטמן בה הרה"ק ר' דוד שלמה אייבשיץ וצ"ל אב"ד סאראקא בעמח"ס ערבי נחל ולבושי שרד.

ויה'ר שזכותו הגדול יגן עלינו ויושר יליץ בעדינו להוושע בדבר ישועה ורוחמים ובכל טוב סלה עד במהרה נזכה לראות בנחמתן של ישראל בשוב ב' את עמו לציון וירושלים בבית משיח צדקנו ומלכנו הוד כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א בראשינו, בב"א.

(מקורות: תולדות אד"ם, עין ציון, ליקוט שמואל, מאמר מרדכי, בישישים בחכמה, קורות העיתים)

בפרדס המלך

הליכות חללות שנשמעו תחת השיחים בעת שעלו על גבי שלחן מלכים

בית המדרש

ויעקב איש תם יושב אהלים

ס'איז געווען אזא איבערקערעניש אינעם שטאט, און מ'האט אים אזוי טערארעזירט און מ'האט אים אויסגעבראכן די פענסטערס, זיי האבן געווארפן שטיינער, דעמאלטס האט דער ייטב לב געזאגט אויף א ווערטל - ווען מ'האט גענומען א שטיין און מ'האט געזעהן אז דער שטיין איז גרעסער ווי דער לאך אין די שויבן, און מ'האט נישט געקענט פארשטיין ווי אזוי עס איז אדורך געגאנגען, האט דער ייטב לב געזאגט - פארוואס פארשטייט עטץ נישט? ס'איז געווען אסאך קליינע שטיינדלעך, התחילו האבנים מריבות זו עם זו, יעדע שטיין האט געזאגט על ניח צדיק את ראשו, איך וויל פליען פאר'ן רב אין קאפ, האט דער אויבערשטער געמאכט פון זיי איין שטיין...¹

באיסור נבילה וטריפה, אפילו מכח שגגה שמוכרין טריפות וכשרות במקולין אחד, אי צריך לעשות משמרת וסייג לזה לתקן מקולין מיוחד בכשרות, ואיש נאמן עומד על גביהן להשגיח על זה בעין פקחא שיהיה הכל כדת גם בעיני ניקור דומה לזה בעיני הדחה תוך ג' ימים. ולא תאמר הלא לא כדורות ראשונים דורות האחרונים, ובימים הראשונים היו טובים ויראים יותר, ומה נשתנה היום לתקן ולחוש על מה שלא חשו הראשונים וסמכו על חזקת כשרות, דזה אינו, דתשובתו בציוד בשביל שדורות הראשונים היו הכל יראים ושלימים וחרדים לדבר ה', 'עני שלא היה לחוש על שום אדם אפילו מכשול שוגג', לא כן עתה כי המצא תמצא אנשים מבני עמינו אשר לא כן, ועיניו מלאכת הבשר לכל מסור, על כן אפילו מה שאכלו אבותינו הראשונים ראוי לנו שלא לאכול, כי אם בעשות משמרת וסייג וגדר שיהיה כשר בודאי בלי שום ספק, עכדה"ק [העתיקו רבינו ז"ל בשו"ת דברי יואל (י"ד סי' ס)].

ג) עי' בשו"ת דברי יואל (סי' ל"ד סעיף ד') ז"ל: וקדושת זקנין בי"ט"פ בדרשות לשב"ג... אות י"ב כתב באמצע הדרשה זלה"ק: צריך לעשות משמרת וסייג לתקן מן קולין מיוחד בכשרות ואיש נאמן עומד על גביהן להשגיח ע"י בעיניו פקחא שיהיה הכל כדת גם בעיני ניקור דומה לזה בעיני הדחה תוך ג', ולא תאמר הלא לא כדורות הראשונים דורות האחרונים בימים הראשונים היו טובים ויראים יותר ומה נשתנה היום לתקן ולחוש על מה שלא חשו הראשונים וסמכו על חזקת כשרות, דזה אינו דתשובתו בצדו בשביל שהדורות הראשונים היו הכל יראים ושלימים וחרדים לדבר ה', עני שלא היה ראוי לחוש על שום אדם אפילו מכשול שוגג, לא כן עתה כי המצא תמצא מבני עמינו אשר לא כן ועיניו מלאכת הבשר לכל מסור, מ"פ אפילו מה שאכלו אבותינו הראשונים ראוי לנו שלא לאכול כי אם בעשות משמרת וסייג וגדר שיהיה בשר בודאי בלי שום ספק, עכלה"ק יעו"ש פ"ק שו"ת ע"ד אמהרה בעת אשר העמינו מקולין בסיגעט אשר ממש מסר נפשו על הדבר כי הקצבים השליכו עליו לבילה לתוך ביתו בדרך החלון אבן גדולה כדי להמית ר"ל וניצל כמעט בדרך ט"ס, גם בעיני ה' לו כמה מתנגדים בזה כי היו הרבה קלי הדעת וכדומה, אבל הוא לא נח ולא שקט בכל זאת עד שעלתה בידו

מתוך שיחה עם כמה שובי"ם דקהילתינו הק' מ"ן הייט"ל בנה את הבהמ"ד עם האבנים שזרקו עליו הקצבים בסיגעט

א' השובי"ם: ס'איז געווען צדיקים וואס אלץ קינד פלעגן זיי זאגן וועלכע בהמה מ'זאל קויפן.

רבינו: דאס איז געווען ביי רבי מאיר'ל פרעמישלאנער.²

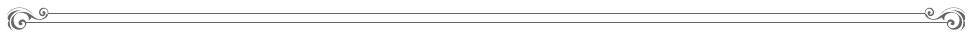
אין סיגוט - איידער דער ייטב לב איז אנגעקומען קיין סיגוט - זענען דאך אויך געווען שוחטים, און אויפן זעלבן פלאץ האט מען פארקויפט ביידע פליישן, אז ס'איז געווען כשר האט מען עס פארקויפט אלס כשר, און אז ס'איז געווען טריפה, האט מען עס פארקויפט אלץ טריפה, אינדערהיים האט געהייסן א 'אטקע קלאץ' וואו מ'האט געהאקט די פלייש, מ'האט געהאקט אויך דעם האלץ די כשר'ע פלייש, און אויך די טריפה'נע פלייש.

ווען דער ייטב לב איז אנגעקומען קיין סיגוט, האט ער געהייסן עס אפטיילן (הבשר טריפה מהבשר הכשרה), ס'טאר נישט זיין צוזאמען, און אויף דעם האט ער געהאט א מחלוקה אין שטאט פון די קצבים, דאס פייער פון די מחלוקה איז געווען מ'דארף זיין בעסער פון פריער? ביז היינט איז דען נישט גוט געווען? מ'טאר נישט מחמיר זיין מער ווי פריער! - כלער עס אזוי גוט דא... אין ייטב פנים איז דא א דרשה וואו ער רעדט פון דעם ברמיה, איבער דעם וואס מ'זאגט 'ביז היינט איז נישט גוט געווען? פארוואס דארף מען מחמיר זיין?', און ער זאגט 'אי, ס'איז אין ייטב פנים אין א שבת הגדול דרשה (מאמר דורש טוב, אות ב').

פון די מחלוקה איז פארבליבן א זכר אין ייטב פנים.³

א) בס' אצבע קטנה מביא בשם מלמדו של הרה"ק הרבי ר' מאיר'ל מפריעמישלאן ז"ע שכשהיה עוד ילד צעיר היה כבר נודע לבעל 'רוח הקודש', עד כדי כך שהקצבים של הבהמות לקחוהו איתם לשוק הבהמות שיגיד להם איזו בהמה תהיה כשירה ואיזו תטרף אחר השחיטה, כשמוע המלמד שלו מהתדר אשר שם למד תורה, גער בו ואמר לו אע"פ שיודע אתה מ'מען טאר נישט אלעס אויסזאגן פון חדר'.

ב) עי' בייטב פנים (לשב"ג מאמר דורש טוב, אות י"ב) שכתב ז"ל: על דרך דכתיב (ויקרא י"ח, ו) ושמרתם את משמרותי, עשו משמרת למשמרותי (במחטא), וזה נוהג בכל דור ובכל עת אם יש לחוש שלא יכשלו בני ישראל

איך מיין נישט גארנישט קיין שלעכטס, איך האב מיך גע'חלומ'ט אז דא אין פראג אונטער די בריק איז דא א אוצר, בין איך דאס געקומען נעמען.

זאגט אים דער שומר וועגן דעם ביסטו געקומען ביז אהער גראבן די אוצר, ווייל דו האסט געהאט א חלום?, דו גלייבסט אין די זאכן?, איך האב מיך אויך גע'חלומ'ט אז אין קראקא איז דא א איד וואס הייסט ר' אייזיק ר' יעקלס און אונטער זיין אויוון איז דא א אוצר, בין איך עפעס געפארן קיין קראקא צו גיין זוכן דעם אוצר דארט? אזא נארישקייט?!, איז ר' אייזיק ר' יעקלס אהיים געפארן און געגראבן ביי זיך אין שטוב אונטער די אויוון און געטראפן א אוצר, האט ער געזאגט א חידוש ווי אזוי דער רבונג של עולם פירט די וועלט, ער האט געדארפט פארן קיין פראג אז עאר זאל געוואר ווערן אז ביי זיך אונטער'ן אויוון איז דא א באהאלטן אוצר.

דער טאטע האט אזוי דערציילט, אז ווען זיי זענען געפארן קיין בוקארעסט האבן זיי געזעהן אז דארט איז נאך געווען דער מצב אין אידישקייט אסאך ערגער, דארט איז ער געוואר געווארן און געזעהן אז ביי זיי נאכן חורבן, איז נאך בעסער ווי אין בוקארעסט אן א חורבן.¹

האדמו"ר מדינוב: ס'איז דא א מסורה אז די מעשה זאל מען פארציילן מוצאי שבת, און דאס איז א סגולה פאר פרנסה.

רבינו: פון דעם געלט האט ער געבויעט די שוהל, עס הייסט "רבי אייזיק רבי יעקלס שוהל".

האדמו"ר מדינוב: דריי שוהלן וואס מ'האט געבויעט אין די צייט, ווען ר' אייזיק האט געבויעט די שוהל, און אלע דריי שוהל'ן זענען געווען געבויעט אן זוילן (עמודי הבית מבפנים).

אין מונקאטש איז געווען א בית המדרש וואס האט געהייסן 'רבי יוסף זרח'ס בית מדרש', ס'האט געהייסן 'דאס קליינע בית המדרש', אבער מען האט דארט געלערנט יומם ולילה.

(ה) עיין בס' שיח שרפי קודש (ח"א אות קצ"ד...) מובא שה"ק ר' יצחק ז"ל מווארקא נסע יחד עם הה"ק ר' משה'לי לעלובער ז"ל לבקש להם רבי, ובדרך נסיעתם לטשערנאביל, ביקרו אצל הה"ק הר"ד... ישעילי ז"ל מפרשעזבורג, ושאל להם היכן הם נוסעים, וסיפרו לו שנוסעים לטשערנאביל לבקש להם רבי, והשיב להם דבר זה דומה להמשה של ר' אייזיק ר' יעקלס מקראקא, וסיפר להם העובדא הנ"ל באריכות, ואח"כ סיים ואמר - כן אתם תבקשו לכם רבי בירחוק מקום, ושם תתודע לכם כי בביתכם יש לכם רבי, הלא יש לפיככם הגה"ק הר"ד בונג ז"ל מפרשיסחא, עיי"ש.

1) על מצבת ר' אייזיק ר' יעקלס נכתב בזה"ל: פ"נ ראש וזקן ומנהיג ונשוא פנים, איש צדיק שומר אמונים, יגע ללכת בחרבות וסכינים, זהב רב הוציא ורב פנינים, קדש לה' בנה פאר זמנים, זכרון צדקתו לבני בנים. מעברו השני של המצבה חרות: פ"נ הגניג הנושא המיוחס נזר ותפארת הזמן, רועה נאמן, האלוף המהר"ד אייזיק ברי" אשר בנה בית הכנסת מעשי ידי אומן, לגן עדן ש"י הוא מזומן.

2) הגאון החסיד המפורסם רבי יוסף זרח האראוויטץ ז"ל היה דר במונקאטש, ובשנת תרט"ו בנה שם ביהמ"ד והכניס בתוכו הרבה ספרים

די פלא פון די מעשה אז ער האט צוזאם געקליבן די אלע שטיינער וואס די קציבים האבן אריינגעווארפן, און ער האט עס אוועק געלייגט, און שפעטער ווען ער האט געבויט א נייעם בית המדרש, האט ער די שטיינער אריינגעלייגט פאר א אבן הפינה פאר'ן בית המדרש.

מתוך שיחה עם **האדמו"ר מדינוב שליט"א** **העובדא הידועה מהביהמ"ד של ר' אייזיק ר' יעקלס** **בקראקא, ג' בתי המדרשות שבנו בקראקא באופן פלא**

רבינו: כ'האב אים געהערט רעדן אסאך מאל מיט ווייטא, אז נאך די קריג ווען מ'איז געפארן אין גרויסע אידישע שטעט, ער איז געווען אין גרויסווארדיין, אין קלויזענבורג, און אין סאטמאר, און האט נישט געזעהן קיין אינגל, א אידיש קינד האט מען נישט געזען אין יענע צייטן, די רשעים האבן געבעך אלעס אויסגע'הרג'עט.

דער טאטע האט פארציילט אז ווען ס'איז געווען נאך די קריג - זענען אלע שטעט געווען געבעך אויסגעליידיגט פון אידן - און מ'האט גערופן אן אסיפת רבנים אין בוקארעסט, איז דער טאטע דעמאלטס געווען אין בוקארעסט, פון סיגעט איז ער געפארן קיין בוקארעסט, דארט איז דאך נישט געווען צרות פון די דייטשן, דער חורבן איז דארט נישט געווען, אבער ס'איז געווען דארט א אנדערער חורבן, א גרויסער חורבן ברוחניות רחמנא ליצלן, דארט האט אויך נישט געטויגט.

האט ער דערציילט, אז אין קראקא איז געווען א בית המדרש ר' אייזיק ר' יעקלס, אזוי האט עס געהייבן, דער ר' אייזיק ר' יעקלס האט געוואוינט אין קראקא, און אים האט זיך גע'חלומ'ט אז אין פראג איז דא א בריק, און אונטער די בריק איז דא א אוצר, און ער זאל פארן דארט אהין, אז ער האט געזעהן אז חלום איז ער אוועק געפארן קיין פראג, ער האט זיך געקויפט א שאוועל, און אונטער די בריק וועט ער אויפגראבן דעם אוצר.

ס'איז געווען אזא שעת מלחמה, איז געשטאנען פאליציי איבעראל, און מ'האט געהיטן, און א פאליצאנט זעהט ווי ער גייט צו מיט א שאוועל און ער נעמט זיך אונטער גראבן דארט ביי די בריק, דאס איז דאך עפעס א מלחמה פארברעך, איז די פאליציי גלייך געגאנגען און פארגעהאלטן, וואס טוסטו דא?, זאגט ער,

להעמיד משגיח כראוי עד היום הזה...

אנב, תשובה זו כתב רבינו ז"ל לכ"ק... הג"צ פאליציעשנוב ז"ל הי"ד (חתן אחיו מרן הגה"ק העצז חיים ז"ל) [דודו של מרן רבינו שליט"א וגם דודו של הג"צ אבד"ק ציענשענשען שליט"א].

ד) יש לציין שכפי המובא מפקסי הזכרונות של הקהילה בקראקא היה ר' אייזיק הנ"ל ארבעים שנה הראש הקהל בקראקא, ובשנת ת"ד בנה את הבימה הנ"ל.

רבינו: דארט איז געווען אסאך ספרים, און אינדערהיים איז געווען ספרים א יקר המציאות.

דער ר' יוסף זרח איז געווען א גרויסער עושר, און ער האט נישט געהאט קיין קינדער, און ער האט געוואלט ס'זאל בלייבן א זכר פון אים, האט ער אויפגעבויעט א ביהמ"ד, און געקויפט ספרים, ש"ס'ן מיט שולחן ערוך, און נאך אסאך ספרים, און ס'איז געבליבן על שמו, ביז צו די לעצטע מינוט, ביז צום חורבן איז עס געווען א בית מדרש.

האדמו"ר מטשערנאביל שליט"א שרידי הביהמ"ד בעיר טשערנאביל

דיבור אודות העיר טשערנאביל

רבינו: איר זענט שוין אמאל געווען אין טשערנאביל?

האדמו"ר מטשערנאביל: יוא, דער פאטער (מן רבינו בעל ברך משה ז"ל) האט אלץ גערעדט פון טשערנאביל.

דאס שוהל אין טשערנאביל שטייט נאך, ס'איז דארט דא ביי די ווענט אדעלכע טרעפ, מ'זאל קענען שטיין, ס'איז שוין א אלטע מנהג מ'זאל שטיין און קוקן צום רבי'ן.

רבינו: כ'האב געהערט פון טאטן ז"ל אז אין האראנסייפעל ביי רבי מאטעלע איז אויך געווען פארענטשעס אין בית מדרש.

כ'בין נאך קיינמאל נישט געווען אין טשערנאביל, כ'בין שוין געווען אין אוקריינא, אבער כ'האב מורא געהאט צו פארן קיין טשערנאביל [מחמת רעל האטא"ם שיש שם בשנים האחרונות].

ודיברו אודות בתי כנסיות משנים קדמוניות ואודות העיר מעזיבוש והבית הכנסת שהתפלל בה הבעש"ט ז"ע

רבינו: כ'האב געהערט אז ס'איז געווען א איד וואס האט זוכה געווען צו א זקנה מופלגת, ווען מ'האט אים געפרעגט ווי אזוי האט ער זוכה געווען צו זקנה, האט ער דערציילט אז אלץ יונגל האט ער געוואוינט אין מעזיבוש, און דעמאלטס איז נאכנישט געווען קיין סידורים פאר יעדן איינעם, און פאר'ן בעל שם טוב איז געווען אנגעגרייט א סידור אויף זיין פלאץ, און דאס יונגל האט געדארפט א סידור איז ער צוגעאנגען און גענומען דעם

יקיירי ערך והיה מלא וגדוש עם ספרים, וכן תרם להביהמ"ד עצים להסקה לימי החורף, ובשנת תרל"ב שיפצו אותה והרחיבוהו, ועל שמו היה נקרא "ר' יוסף זרח"ס ביהמ"ד", שהיה מקום תורה ידוע, עד שאמרו שם שהביהמ"ד מסוגל לגדול זה מבין כותליו, וגם הגה"ק המתנת אלעזר למד בו ונתגדל שם.

ועיין בספר ק"ן סופר (מכתב כ"ד) שמביא מכתב ברכה מהרה"ק מצאנז להגה"ק בעל המחנה חיים ז"ל ממונקאטש וכתב לו שקיבל מכתבו... ע"י ידידיו הרבני הנגיד ידא ה' תמים במעשי מו"ה יוסף זרח סג"ל יחי'... ע"ש.

סידור פון בעש"ט הק', שפעטער ווען דער בעש"ט הק' איז אריינגעקומען אין בית מדרש האט ער געזען אז ס'פעלט אים זיין סידור, האט ער זיך אויסגעדייט זוכן דעם סידור, זעהט ער אז עפעס א יונגל האט זיין סידור, זאגט ער איהם, "יונגעלע זאלסט לעבן הונדערט און צוואנציג יאר!, נאר גיב מיר צוריק מיין סידור..." , און דער יונגל האט טאקע געלעבט הונדערט און צוואנציג יאר.

א' הנוכחים: דאס איז אפשר געווען רבי יעקב פיש?

רבינו: דאס איז א אנדערע מעשה, רבי יעקב פיש פון קאלוב שהיה אויך באקומען א ברכה פונעם בעש"ט הק' און האט געלעבט איבער הונדערט יאר.¹

ונפרד רבינו ממנו לשלום ברב ברכות

(ח) הלא הוא החסיד הידוע רבי יעקב פיש ע"ה מעיר קאלוב, שהיה קרובו של הבעש"ט זכותו תגן עלינו, והבעש"ט הק' שלח את הוריו למדינת אונגארין להפיץ שם את תורת החסיד, וכשיצאו לדרך בירך אותם הבעש"ט שיפרו וירבו כדגים, ומאז קבלו עליהם את שם המשפחה 'פיש', ואכן היא היתה משפחה מפוארת בתורה וחסידות ובעושר, ממש תורה וגדולה במקום אחר.

וכשהבעש"ט הק' חזר מעיר איסטאמבול בשנת תק"ו כשרצה לנסוע לארה"ק בהנסיעה הידועה, חזר דרך מדינת אונגארין, ומקובל שהוא שהה בעיר סערנעטש ובכפר זאמבאר, וכן בעיירת קאליב, ושם הוא הניח את שני ידיו הקדושות על העלם הצעיר יעקב, ובירכו באריכות ימים ושנים ולשני שלחנות תורה וגדולה במקום אחד. (כ"פ. בס' דברים עריבים).

ובאמת זכה לכל אלו כי הוא חי מאה ושלוש עשרה שנה, והיה תמיד רענן ושמח לא נס ליחו ולא כהתה עינו, ואפילו הגויים כיבדו אותו מאד מכיון שהיה מפורסם לחכם גדול וירא שמים, ומינו אותו לשופט ומושל המחוז, והוא היה גם עשיר גדול.

ורבי יעקב פיש מינה בקאלוב מקום מגורו לרב ומנהיג את הרה"ק רבי יצחק אייזיק מקאליב ז"ע, שהכירו מקרוב בלמדו יחד עמו אצל הרבי ר' שמעלקא מניקלשבורג ז"ע, ורבי יעקב היה איש סדור, וידוע כמה סיפורים נפלאים שהרה"ק עשה או גילה לו.

וכן זכה לקירבה יתירה אצל כל צדיקי הדור, והרה"ק מצאנז ז"ע קרא אותו ר' יעקב הקדוש". וכמו כן היה נלווה לכל תלמידי הבעש"ט כשכאו לאונגארין, כגון הרה"ק מבארדיטשאוו, הרה"ק מלובליץ, הרה"ק הרבי ר' אלימלך מליזענסק ואחיו הרה"ק הרבי ר' ר' זושא, הרה"ק רבי לייב שרה"ס, הרה"ק מסטרעליסק, והרה"ק מרימאנוב, וכן ידוע שהרה"ק מה"ו צדיקים נסתרים התארחו אצלו, ולפעמים ישבו אצלו חדשים רבים, והוא נסע אתם במרכבתו לכל הערים באונגארין להן היו פניהם מועדות.

ובס' עשר צפחנות כתוב לאמר בדעיר קאלוב הי' גר יהודי ושמו הר"ר יעקב פיש, הר"ר יעקב זה קיבל ברכה מבעש"ט הק' שה' דוד לאמו בהיותו בן י"ג שנים ואמר לו בה"ל "אלסט לעבן וויפיל דו ווילסט", וצוהו אז הבעש"ט שילך לגור במדינת אונגארין וקבע דירתו בעיר קאלוב והאריך ימים עד ק"ג שנה, ע"ש.

וכן ע"י בס' י"ג אורות (ח"א ע"מ קפ"א) כי פעם אב רבי יעקב פיש ז"ל לצאנז בהיותו בן מאה ותשע שנים, ואמר הגה"ק מצאנז: "אם יאריך ה' את ימי כשנות רבי יעקב פיש, נזכה לקבל פני משיח צדיקנו", ואמר הגה"ק משינאווא דכוונת אביו הי' דכאשרתשוב ק"ט שנה מעת לידת הגה"ק מצאנז בשנת תקנ"ז יעלה בדיוק לשנת תרס"ו, כי לפי חשבוננו היה שנה זו שנת תרנ"ו יושר עת רצון ופקידה.

קורות הדורות

■ היסטאריע פון גירוש שפאניע - י"ח ■

היסטאריע במחיות
על הדת במשך הדורות

מיניסטארן. ער האט זיי אנגעקוקט מיט וואונדער, און איינער פון זיי שטעלט א פראגע:

"זענט איר דון אברבנאל פון פארטוגאל?!"

א פחד האט אנגעכאפט אברבנאל'ן. ווער ווייסט צו דאס זענען נישט שלוחים פון דער פארטוגעזישן קעניג וואס ווילן אים ליקווידירן? דערפאר האט ער געשוויגן א לענגערע צייט. די צוויי האבן אבער איבערגעפרעגט זייער פראגע עטליכע מאל. ענדליך זאגט זיי דון יצחק:

"און ווער זענט איר, מייע סעניארן?"

"מיר זענען שלוחים פונעם גרויסן שפאנישן קעניג דון פערדינאנד-דער-צווייטער וואס געוועלטיגט איבער גאנץ ארגאן. ער האט שוין לאנג געהערט איבער אייך און איבער אייערע טאלאנטן. דערפאר, הערנדיג אז איר האלט זיך אויף דא אין לאנד, וויל ער העפליך לאדענען אייער עקסעלענץ צו אן אודיענץ ביי אים אין פאלאץ."

קיין צוויי ברירות האט אברבנאל סיינו נישט געהאט, איז ער אלאז מיטגעגאנגען מיט די צוויי מיניסטארן צום שפאנישן קעניג. פערדינאנד-דער-צווייטער האט אויפגענומען זייער פריינטליך דעם גאסט, און פארפירט מיט אים א לענגערער שמועס. וואס א מינוט שפעטער, איז קעניג פערדינאנד געווארן מער און מער אנציקט פון אברבנאל'ן.

ענדליך האט ער זיך ערלויבט אפצורייסן דעם שמועס, זאגנדיג מיט גרויס פאטאס "דון אברבנאל! מיר האבן געהערט אז איר האט שטארק געהויבן דעם עקאנאמישער צושטאנד אין פורטוגאל איידער איר זענט געקומען וואוינען אין שפאניע, דערפאר בעט איך אייך, און איך געב אייך אפילו נישט דאס מעגליכקייט דאס אפצוזאגן... איר ווערט אצינד געקרוינט אלס דער שפאנישער פינאנץ-מיניסטאר פונעם גאנצן שפאנישן געגנט ארגאן, אויף וואס איך געוועלטיג!"

נאך איידער אברבנאל האט געכאפט וואו-וואס-ווען, זענען שוין אלע מיניסטארן איינגעלאדענט געווארן אויף א פייערליכן מאלצייט און באגריסונג-צערעמאניע, וואו מען וועט זיך אבקענען מיטן נייעם גאסט, דער קאלגעווע וועלכער וועט דינען די פינאנציעלע אינטערעסן פון לאנד.

גאנץ שנעל האט זיך אברבנאל איינגעלידערט אינעם קעניגליכן הויף, און ער האט ווייטער געשטדלט פאר אידישע קינדער וויפיל ער האט נאר געקענט. דער קעניג פערדינאנד איז געווען ווי פארקויפט פארן פאטריכאלישן מיניסטאר וואס

פורטוגעזישער קעניג איז נישט מוחל

רבי דון יצחק אברבנאל איז אנטלאפן פון קעניג דזשאו-דער-צווייטער, ביז ער איז אנגעקומען קיין טאלעדא. איינע פון די גרעסטע אידישע שטעט אין שפאניע. די אידן פון טאלעדא האבן זיך גאר שטארק געפריידט צו זיין אנקום און אים מכבד געווען.

דאס ערשטע זאך וואס דון יצחק האט געטון אנקומענדיג קיין שפאניע, איז געווען אז ער האט געשיקט א בריוו מיט א ספעציעלער שליח צום פארטוגעזישן קעניג, אין וועלכע ער רימט אים שטארק אויס, איבער זיין געלונגענער ארבעט און אויסערגעווענליכע פענאיקייטן צו פירן אזא לאנד ווי פארטוגאל, און דערנאך שרייבט ער מיט קליפ-און-קלארע באווייזן שווארץ-אויף-ווייס אז ער האט נישט קיין שום חלק אין דעם גאנצן ווידערשפעניגונג, אדרבא, ער האט דאס גאר פרובירט צו דערשטיקן.

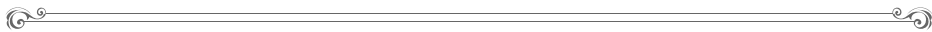
ווען דער פארטוגעזישער קעניג האט געליינט דעם בריוו, איז ער תיכף אריינגעפאלן אין גרויס כעס און צ ארן, שעלטנדיג און שוימענדיג אז קיינער לויפט נישט אוועק אינמיטן נאכט פון שטאט, ווען ער איז אומשולדיג. ער האט ווידעראמאל געשוואוירן נקמה אין אברבנאל, און באפוילן מ'זאל קאנפיסקירן אלע פארמעגן פון אברבנאל - וואס איז געווען זייער אסאך - און דאס אריבערפירן צום קעניגליכן קאסע.

זענענדיג אז ער רעדט צום דופן, האט זיך אברבנאל אפגעלאזט פון דעם גאנצן סוטומאכע, און ער האט זיך אריינגעווארפן אין די תורה הקדושה מיטן גאנצן פלייס און ברען.

דאן האט ער פארגעזעצט צו שרייבן זיין גרויסן פירוש אויף תנ"ך, אזוי שטיל און באשיידן איז אפגעשריבן געווארן די פירושים אויף ספרי יהושע, שופטים, און שמואל. ער האט שטארק באדויערט און באוויינט זיינע ספרים וואס ער האט שוין געשריבן, און זיי זענען פארלוירן געגאנגען אנטלויפנדיג פון דעם פארטוגעזישן קעניג'ס שארפע און בלוטיגע נעגל.

דער שפאנישער פינאנץ מיניסטאר

צוויי יאר נאכ'ן זיצן רואיג און עוסק זיין אינעם תורה הקדושה, האט אים איין נאכט אפגעווארט אן איבעראשונג. ביים טיר פון זיין שטוב האבן אים אפגעווארט צוויי גרויסע

כח איינעמען דעם מוסלעמענער גראנאדע, א זאך וואס וועט פילפאכיג פארשטערקערן שפאניע'ס מאכט.

ווען אברנאל האט דאס פארגעשלאגן פאר קעניג פערדינאנד, האט זיך דער לעצטערער הילכיגער צולאסט, פרגעגנדיג מיט שפאט "זו ווייסט דער וויפילטער שליח פון איזאבעלא דו ביסט? זי הערט נישט אויף מיר צו פארדרייען דעם קאפ! אזא איר זי זאל זיך באצייט'נס אפשאקלען פון מיר, ווייל אז נישט וועל איך פאראייניגן שפאניע דורכ'ן דערקלערן קריג קעגן איר..."

איזאבעלא האט אבער הייס פארשפראכן פאר אברנאל אז אויב ער וועט דאס אדורכפירן, וועלן די אידן אין שפאניע געניסן פון די גרעסטע פריוועליגיעס וואס דאס לאנד קען נאר צושטעלן. דאס האט איבערצייגט דעם אידישן פינאנץ מיניסטאר צו גיין ווייטער מיטן שידוך.

ענדליך איז דאס געלונגען, אברנאל האט געזאגט פאר פערדינאנד וואס ער האט געזאגט, און דער שידוך איז געשלאסן געווארן.

אין דעם ספעציעלן פייערונג האבן זיך צאמגעקומען אלע גרויסע הערן און מיניסטארן, בישאפן און קארדינאלן, מעיארן און מיליטערייליט, פון ביידע לענדער קאסטיליע און אראגאן - וועלכע איז איצט געווארן איינס - און זיך געלאזט וואוילגיין מיט א פעטן סעודה און טייערע וויינען. איזאבעלא האט נישט אויפגעהערט אויסצוריימען דעם אידישן מיניסטאר אברנאל, וואס איז צו איר גרויס מזל אנגעקומען קיין שפאניע. דון יצחק איז געזעסן באשיידן אין א זייט און געמורמלט קאפיטלעך תהלים אז קיין שלעכט אויב זאל נישט שאדן.

דארט אויפן פלאץ איז פארמירט געווארן דעם נייעם קעניגליכן קאבינעט, דאס קעניגליכן פארפאלק האט אויפגענומען מיניסטארן און אדעל-לייט צו דינען דעם - שוין יעצט פארגרעסערטן לאנד - וואס ווי פארשטענדליך האט אברנאל באקומען ווייטער זיין פאזיציע פון אידישן פינאנץ-מיניסטאר. חוץ פון דעם איז ער אויך געהעכערט געווארן אין ראנג.

אלס הכרת-הטוב האט איזאבעלא אויפגענומען נאך א איד אלס מיניסטאר, דאס איז געווען איינער מיטן נאמען דון אברהם סעניאר, וואס איז געווען זייער קלוג, און איז שטארק אויסגערימט געווארן.

אבער אין זייט איז געשטאנען איינער און געשאסן פינטליכע בליקן, קריצנדיג מיט די ציין פון גרויס שנאה און קנאה. דאס איז געווען טארקוועמאדע, דער הויפט אינקוויזיטאר.

אין קומענדיגן קאפיטל: די אראבישער גראדע פאלט.

פאר סיי וועלכע קאמענטארן, הערות והארות, איבערן מאמר 'קרות והרות', ביטע רופט אריין צום מערכת: 1-206-984-5939

האט אזוי געניט און מיסטערהאפטיג אויסגעפירט זיינע פליכטן אלס פינאנץ-מיניסטאר.

שפאניע פאראייניגט זיך

אין יענע צייט איז - ווי שוין ערווענט אין די פריערדיגע קאפיטלעך - שפאניע געווען צוטיילט אין דריי חלקים. צוויי דערפון זענען באהערשט געווארן דורך קאטילישער מאכטן, און דאס דריטע דורך די אראבער.

אראגאן, איז געווען אונטער קעניג פערדינאנד דער צווייטער. אבער דאס לאנד קאסטיליע האט באלאנגט פאר א קעניגן מיט'ן נאמען איזאבעלא. ווייטער דער לאנד גראנאדע איז געווען אן אראבישער.

אין שיינעם טאג איז ערשינען פאר אברנאל א דעלעגאציע פון עטליכע מיניסטארן ביי אברנאל. נאכן אנפרעגן זייער באגער, האבן זיי געזאגט אז זיי זענען געשיקט געווארן צו אים דורך קעניגן איזאבעלא, וועלכע וואלט שטארק חשק געהאט זיך צו באגעגענען מיט אים.

האפנדיג אז אזא באגעגעניש וועט ברענגען טובות פאר אידישע קינדער וואס וואוינען אין קאסטיליע, האט זיך דון יצחק אברנאל געמאכט אביסל צייט אין זיין פארנומענער סקעדזאל, און ער לאזט זיך ארויס קיין קאסטיליע, צום אוידיענץ אינעם קעניג'ס פאלאץ.

איזאבעלא האט אים מקבל-פנים געווען מיט גרויס כבוד און פאראדע. נאך עטליכע מינוט פון שמועסן, איז איזאבעלא צוגעגאנגען צום ענין.

"הערט מיר אויס סעניאר אברנאל! שוין א לענגערע צייט וואס איך וויל איינעמען דעם שטאט מאלאגא וואס גרעניצט זיך צווישן קאסטיליע און גראנאדע. מיינע סאלדאטן אויפן שלאכטפעלד פאלן ווי די פליגן, און דער לידיגער קאסע שטייט מיר אין וועג ווי א-דארן-אין-אויג, נאכדעם וואס ל'קען נישט פינאנצירן די גרויסע הוצאות פונעם קריג. אלזא, אויב קענט איר מיר פארבראגן דעם סכום וואס עס פעלט זיך אויס פאר מיין ארמיי צו זיגן אינעם קאמף, וואלט איך דיר שטארק מכיר-טובה געווען."

אברנאל האט איר געבארגט די געלט אז צו בעטן פראצענטן, און נישט בלויז דאס נאר ער האט אויך געזאגט מיינונגען און סטראטעגיעס וויאזוי צו קריגן אן אויבערהאנט אויף מאלאגא. דער מלחמה וואס האט זיך שוין געצויגן ארום פינף יאר, איז ביז עטליכע מאנאטן געשלאסן געווארן מיט א שטוינענדער זיג פאר קעניגן איזאבעלא!

איבעריג איז דאס באטאנען, איזאבעלא איז געווען גליקליך און צופרידן. דאן האט זיי אנפארטרויט אברנאל'ן, אז שוין א לענגערע צייט וואס זי טרוימט צו פארהייראטן מיטן קעניג פערדינאנד פון אראגאן, און מיט א פאראייניגטן